

Erdélyi okmánytár IV. (1360–1372)

Az *Erdélyi okmánytár* kiadványsorozatának, amelyet 2004-ben bocsátott útjára Jakó Zsigmond, deklarált célja, hogy széles körben biztosítsa az Erdély történetére vonatkozó, 1542 előtti nem elbeszélő források (oklevelek, missilisek, számadások stb.) hozzáférhetőségét. Szerzői e célból vállalkoztak a forrásanyag teljességre törekvő összegyűjtésére, kritikai vizsgálatára és magyar nyelvű regesztákban történő gyűjteményes közzétételére. A sorozat elkészítése megbízható, szilárd alapokat biztosít Erdély középkori történetének tudományos igényű, korszerű műveléséhez. A sorozat első kötete, amely az 1023–1300-as évek közötti anyagot tartalmazta, 1997-ben, az OTKA T 026338 pályázata által támogatott második kötet, amely az 1301–1339 évek forrásait tartalmazta, 2004-ben jelent meg. Az OTKA T 042690 pályázata által támogatott harmadik kötet – az 1340–1359 évek oklevélkivonataival – 2008-ban került a könyvpiacra. [*Codex diplomaticus Transsylvaniae. Diplomata, epistolae et alia instrumenta litteraria res Transsylvanas illustrantia. Erdélyi Okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. – I. (1023–1300). Bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Jakó Zsigmond. Bp. 1997. – II. (1301–1339). Jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Jakó Zsigmond. Bp. 2004. – III. (1340–1359). Regesztákban jegyzetekkel közzéteszi Hegyi Géza és W. Kovács András közreműködésével Jakó Zsigmond. Bp. 2008. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai. II. Forráskiadványok 26, 40, 44.)*]

A most megjelent IV. kötet [*Codex diplomaticus Transsylvaniae. Diplomata, epistolae et alia instrumenta litteraria res Transsylvanas illustrantia. Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. IV (1360–1372). Manuscriptis Sigismundi Jakó adhibitis et completis critice digesserunt Geysa Hegyi, Andreas W. Kovács. Jakó Zsigmond kéziratát szerkesztette és kiegészítette Hegyi Géza és W. Kovács András. Bp. 2014. (A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Kiadványai II. Forráskiadványok 53.)*] az eredeti munkatervben – és egyúttal a most lezárult pályázat címében is – szereplő évkörtől eltérően nem 1369-ig, hanem további három év anyagával kibővítve, 1372-ig tartalmazza az erdélyi vonatkozású forrásokat. Több mint 600 oldal terjedelemben, összesen 1046 tételben közöl regesztákat, illetve két esetben

teljes oklevélszöveget. Az 1360-1365. és az 1370-1372. évek anyagát Hegyi Géza, az 1366-1370. közötti időszak regesztáit W. Kovács András gondozta. A kötetet név- és tárgymutató, a DL és DF számok indexe, valamint színes térképmelléklet teszi teljessé. A negyedik kötet elkészültével immár nem csak a teljes Árpád-kor, de az Anjou-kor nagyobbik részének erdélyi forrásanyaga is elérhetővé vált a történész szakma és az érdeklődő közönség számára, minden eddiginél teljesebb és pontosabb forrásbázist biztosítva az erdélyi társadalom-, település-, jog-, és nyelvtörténet feldolgozásához, a régió archontológiai és genealógiai kutatásaihoz. A szakszerűen megszerkesztett magyar nyelvű regeszták ugyanis mindenkit gyorsan tájékoztatnak a forrásból szerezhető történeti információkról, a latin nyelvben és paleográfiában járatos szakemberek ugyanakkor az így szerzett információ birtokában szükség esetén kutatásukat folytathatják az eredeti forrás olvasásával.

A regesztázás elveit – a Borsa Iván által lefektetett alapelvek [*A Szent-Ivány család levéltára 1230–1525*. Mályusz Elemér kézírata alapján sajtó alá rendezte, szerkesztette és az előszót írta Borsa Iván. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai. II: Forráskiadványok 14). Bp. 1988.] alapján – az erdélyi forráskiadás sajátos szükségleteihez igazítva Jakó Zsigmond dolgozta ki és alkalmazta, először *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei* c. munkájában (I–II. Bp. 1990.), illetve az *Erdélyi okmánytár* első kötetében (I. Bp. 1997.). A kivonatkészítés a jelen kötet esetében is ezen elvek szerint történt, vagyis a más oklevél szövegébe foglalt (teljes szövegében vagy tartalmilag átírt) okleveleket az átíró oklevélből kiemelve, a kronologikus rendben megfelelő helyen, önállóan közöljük, miközben az átíró oklevélben utalunk a kiemelt oklevélre. A kivonat tartalmazza az oklevélben foglalt jogi tény, esemény leírásán kívül az oklevélben előforduló valamennyi személy- és helynevet, földrajzi nevet, az előforduló magyar és más vulgáris (nem latin nyelvű) szavakat, az egyes személyek címét és rangját, valamint minden érdeklődésre számot tartó mozzanatot, kifejezést, megjelölést.

A most lezáruló OTKA-pályázat a tervezett kötet elkészítése és megjelentetése mellett két további részterületen ért el jelentős eredményeket. Az OTKA-támogatással készült, a bibliográfiában részletezett publikációk közül különösen két kötetet fontos kiemelni: W. Kovács András két könyve [W. KOVÁCS ANDRÁS: *Az erdélyi vármegyék középkori archontológiája*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2010. (Erdélyi Tudományos Füzetek 263.) 162 p.; illetve W. KOVÁCS ANDRÁS: *Magyar vonatkozású oklevélközlések Romániában*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2009. (Erdélyi Tudományos Füzetek 261.) 147 p.] a kötethez végzett

munkálatok eredményeként, mintegy annak melléktermékeként készült el, mindkét kötet az erdélyi vonatkozású kutatások régóta hiányolt, jól használható kézikönyve. Fontos megemlíteni, hogy noha nem a jelen OTKA-pályázat támogatásával jelent meg, több ponton, és nem csupán a szerkesztők személyén keresztül kapcsolódik a pályázathoz egy 2012-ben megjelent tanulmánykötet [*A Szilágyság és a Wesselényi család (14-17. század)*]. Szerk. Hegyi Géza és W. Kovács András. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2012. (Erdélyi Tudományos Füzetek 277.). Az eredetileg a jelen projekt finanszírozásában tervezett kolozsvári középkor-történeti konferencia megvalósítására, az ott elhangzott előadások szövegének megjelentetésére ugyanis végül helyi pályázati-intézményi okok miatt egy romániai projekt keretei közt került sor.

A második részterület, ahol az előzetes várakozásainkat messze meghaladó eredményt értünk el, a levéltári kutatás területe. Miután a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának DF gyűjteménye teljes körűnek tekintett feltárást folytatott a szomszédos országok, így Románia közgyűjteményeiben, a hazai középkorkutatók általában befejezettek tekintik e levéltárak középkori anyagainak feltárását. Hogy ez a vélekedés mennyire nem felel meg a valóságnak, jól bizonyítja az elmúlt években külföldi levéltárakban, különösen Romániában folytatott kutatásaink során előkerült gazdag ismeretlen forrásanyag. Az okmánytár munkatársai különösen eredményes forrásfeltáró munkát folytattak a Román Nemzeti Levéltár Máramaros Megyei Igazgatóságán, Nagybányán (Serviciul Județean Maramureș ale Arhivelor Naționale, Baia Mare), Szilágy Megyei Igazgatóságán, Zilahon (Serviciul Județean Sălaj ale Arhivelor Naționale, Zalău), illetve Beszterce-Naszód Megyei Igazgatóságán, Besztercén (Serviciul Județean Bistrița-Năsăud ale Arhivelor Naționale, Bistrița), ahol mintegy 150 db 1542 előtti oklevelet fényképeztek le. E forrásokról eddig a Magyar Országos Levéltár Diplomatikai Fényképgyűjteményében sem volt fotó, de tártak fel eddig ismeretlen okleveleket többek közt Nagyszebenben, Marosvásárhelyen, Brassóban és Bukarestben is. Az okmánytár munkatársai nem csak a jelen kötet kéziratát bővítették ki a kötet évkörébe tartozó, újonnan feltárt oklevelekről elkészült regesztákkal, nem csak a további tervezett kötetekhez gyűjtöttek már anyagot, de az így megismert magyar vonatkozású levéltári anyagról a MNL Országos Levéltárát is értesítették, biztosítva a Diplomatikai Fényképgyűjtemény anyagának gyarapításához szükséges információkat.

Az Erdélyi okmánytár munkálatai terveink szerint a jelen, IV. kötet megjelenése után is folytatódnak. A sorozat munkatársai eddig is végeztek forrásfeltárást, anyaggyűjtést a további

kötetekhez, egyes esetekben már regeszták is készültek. A munkát folytató team célja, hogy az okmánytár kötetei egymást négy-öt évenként követve, folyamatosan jelenjenek meg. A tervezett további kötetek intézményi háttérét reményeink szerint Budapesten továbbra is az MTA BTK Történettudományi Intézete, Kolozsváron pedig az Erdélyi Múzeum Egyesület (EME) biztosítja majd.

Vác, 2015. január 25.

Csukovits Enikő

témavezető

Appendix 1.

- Elkészült könyvek, tanulmányok (az OTKA-szám feltüntetésével)

Codex diplomaticus Transsylvaniae. Diplomata, epistolae et alia instrumenta litteraria res Transsylvanas illustrantia. Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. IV (1360–1372). Manuscriptis Sigismundi Jakó adhibitis et completis critice digesserunt Geysa Hegyi, Andreas W. Kovács. Jakó Zsigmond kéziratát szerkesztette és kiegészítette Hegyi Géza, W. Kovács András Bp. 2014 (A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának kiadványai. II. Fontes/Forráskiadványok 53. sz.).

Hegyi Géza: Egyházigazgatási határok a középkori Erdélyben. (1. közlemény). *Erdélyi Múzeum* 72 (2010). 3-4.: 1-32.

Hegy Géza: A kusalyi Jakcsok birtokosztálya 1425 körül. *Történelmi Szemle* 56. (2014) 383-406.

W. Kovács András: Az erdélyi vármegyék ispánjai a középkorban. *Történelmi Szemle* 66. (2014) 407-421.

W. Kovács András: Comiții comitatelor transilvănene în evul mediu. *Banatica* (Reșița) 28. (2014) II. Istorie. 109-127.

W. Kovács András: A Wass család cegei levéltára (Lappangó középkori oklevelek a nagyszebeni Brukenthal-gyűjteményben. Levéltártörténeti adatok). *Certamen*. II. *Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. szakosztályában*. Szerk. Egyed Emese, Bogdándi Zsolt, Weisz Attila. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2014. [sajtó alatt]

W. Kovács András: Szolgabírák és járások a középkori Erdélyben. *Erdélyi Múzeum* 72. (2010) 3-4.: 33-42.

W. Kovács András: Megyeshékhelyek a középkori Erdélyben. *Emlékkönyv Egyed Ákos születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Szerk. Pál Judit, Sipos Gábor. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2010. 177-187.

W. Kovács András: Administrația comitatului Hunedoara în evul mediu. *Sargetia* (Deva) 35–36. (2008) 203-240.

W. Kovács András: *Az erdélyi vármegyék középkori archontológiája*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2010. (Erdélyi Tudományos Füzetek 263.)

W. Kovács András: *Magyar vonatkozású oklevélközlések Romániában*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2009. (Erdélyi Tudományos Füzetek 261.)

Appendix 2.

A 2012–2014-ben felkeresett romániai levéltárak és kéziratot őrző könyvtárak jegyzéke (A feltárt, eddig ismeretlen okleveleket, amelyek az Erdélyi okmánytár jelen kötetének évkörén kívül esnek, a munkacsoport részben az *Erdélyi okmánytár* sorozat következő kötetében,

részben további egyéb közleményekben, folyamatosan közli. Rövidítések: _cs = család, gy = gyűjtemény(e), lt = levéltár, mlt = magánlevéltár(a), v = város, vm = vármegye)

A Román Nemzeti Levéltár Arad Megyei Igazgatósága, Arad

(Serviciul Județean Arad ale Arhivelor Naționale, Arad)

Oklevélgyűjtemény

A Román Nemzeti Levéltár Beszterce-Naszód Megyei Igazgatósága, Beszterce

(Serviciul Județean Bistrița-Năsăud ale Arhivelor Naționale, Bistrița)

Marțian Iulian gyűjt.

Oklevélgyűjtemény

A Román Nemzeti Levéltár Máramaros Megyei Igazgatósága, Nagybánya

(Serviciul Județean Maramureș ale Arhivelor Naționale, Baia Mare)

Kis cs lt

Korponay cs lt

Leveles iratok gyűjt.

Máramaros vm lt

Mihályi János gyűjt.

Nagybánya v lt

Orczy cs lt

Rednik cs lt

Róm. kat. gimnázium oklevélgyűjt.

A Román Nemzeti Levéltár Szilágy Megyei Igazgatósága, Zilah

(Serviciul Județean Sălaj ale Arhivelor Naționale, Zalău)

Zilah v lt

Diósadi ref. egyházközség lt

Román Nemzeti Könyvtár, Batthyaneum, Gyulafehérvár

(Biblioteca Națională a României, Biblioteca Batthyaneum, Alba Iulia)

Kolozsmonostori konvent mlt

Erdélyi káptalan mlt

Fekete-templom Levéltára, Brassó

(Archiv & Bibliothek der Honterusgemeinde, Kronstadt)

Trausch-gyűjt., másolatok

Akadémiai Könyvtár, Bukarest

(Biblioteca Academiei Române, București)

Történeti iratok gyűjt. (Documente istorice)

Függőpecsétes iratok gyűjt. (Colecția Peciți)

Román Nemzeti Levéltár, Történeti Iratok Igazgatósága, Bukarest

(Arhivele Naționale, Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, București)

Függőpecsétes iratok gyűjt. (Colecția Peciți)

Új szerzemények gyűjt. (Colecția achiziții noi).

Tekercs alakú iratok gyűjt. (Colecția Suluri).

Erdélyi iratok gyűjt. (Documente privind Transilvania)

A Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága, Sepsiszentgyörgy

(Serviciul Județean Covasna ale Arhivelor Naționale, Sfântu Gheorghe)

Apor cs lt

Barabás Samu gyűjt.

Geréb cs lt

Gödri Ferenc gyűjt.

Kálnoky cs lt

Kászonszék lt

Kézdivásárhely v lt

Nagy Jenő gyűjt.

Potsa cs lt

csíkszentmártoni Szabó cs lt

Székely Nemzeti Múzeumtól átvett családi levéltárak (dálnoki Bartha, lécfalvi Bodor,
Gyulay cs)

Szentiványi cs lt

Zathureczky Emília gyűjt.

A Román Nemzeti Levéltár Maros Megyei Igazgatósága, Marosvásárhely

(Serviciul Județean Mureș ale Arhivelor Naționale, Târgu Mureș)

Szűcs céh iratai

Segesvári ev. konzisztórium

Marosvásárhely v lt

Segesvári ef. egyházközség

Szabó Mihály gyűjt.

A Román Nemzeti Levéltár Szeben Megyei Igazgatósága, Nagyszeben

(Serviciul Județean Mureș ale Arhivelor Naționale, Sibiu)

Benigni gyűjt.

Bischofsurkunden

Brukenthal gyűjt.

Nova collectio posterior

Szász Nemzeti Levéltár – Urkunden

Zimmermann Franz másolatai

A Román Nemzeti Levéltár Temes Megyei Igazgatósága, Temesvár

(Serviciul Județean Timiș ale Arhivelor Naționale, Timișoara)

Bánsági Múzeum gyűjt. (Órmos-gyűjt.)

Révész Imre gyűjt.

Szerzemények